

ב ג ו ל ה

(מכתבים מיוחדים ל"העולם"; מדיעות הסוכנות היהודית ומן הסוכנות הטלגרפית הא"י).

ד"ר עזריאל גינציג ז"ל

(מכתב מאנטוורפן)

לפני שבוע ימים הובל כאן לקברו אחד משרידי דור ההשכלה, מאלה שקפצו בזמנם „קפיצת נחשון“ מבית המדרש הישן אל מרכז ההשכלה בימים ההם, ונהיו למורי דרך וסופרים בישראל.

חניכי ה"קלוז" ו"המגיד", בצאתם למרחבי ההשכלה מזוינים היו בכל הקניינים הרוחניים ממקור ראשון וידיעתם את היהדות היתה ידיעה יסודית. ומשום כך עלתה להם הכניסה לעולם ההשכלה הכללית בנקל בלי יגיעה יתירה. וכמה תומכים ומסייעים עמדו להם כדי לאפשר להם להגיע למחוז הפצם.

המטרה העיקרית אצל אלה לא היתה על הרוב השגת משרה או תואר כבוד; רבים מהם התמסרו בכל חום נעוריהם ומרצם ללמוד חכמה לשמה, לרכישת מכמני ההשכלה ולרווי צמאונם מים הדעה. ד"ר גינציג היה אחד מאלה. כשם שהתמיד יומם ולילה בקלוז בעיר מולדתו קראקא על למוד ש"ס ופוסקים, כן התמיד אחר כך בבית המדרש לרבנים בברלין על ההגיון בספרים הצונים.

יציאתו — או יותר נכון — בריחתו מן הקלוז בקראקא גרמה בשעתה לסערה ברחוב היהודי ועוררה ווכוח ופולמוס בין האדוקים, שהתרכזו מסביב לעתון האורטודוקסי „מחזיקי הדת“ בלבוב. הללו נוכחו אז כי נפרץ פרץ בחומת האדיקות והצעירים פונים עורף לדעות שנפסלו אצלם מחמת יושן.

מספרים, שכאשר נודע לאביו של ד"ר גינציג, שנחשב לאחד מחשובי העיר, כי בנו נסע לברלין כדי להכנס לבית המדרש לרבנים, ישב „שבעה“ והתאבל עליו... כלום עלה על דעתו של מי, כי צעיר זה שהיה רגיל בכל יום להטבל במקוה ולהאריך בתפלה יתפס לפתע ל„מינות“? והרע שבדבר גדל עוד יותר, אחרי שרבים מחבריו, בחורי חמד, מסלתה ומשמנה של קראקא היהודית, התחילו יוצאים אחריו ונעלמים...

קראקא היתה אז כמרקחה ממש. מצד אחד כורחים הבחורים כדי ללמוד ולהיות רבנים מודרניים בישראל, ומצד שני התחילו גם בנות החסידים עוזבות את בתי הוריהן ומתרחקות מעולם היהודים...

מפי חבריו שלמדו אתו ביחד הוגד לי, כי יציאה זו של כמה מבחורי הקלוז יצאה לפועל בעזרת שני אנשים, והם: מי שהיה עורך „המגיד“ י. ש. פוקס והמדפיס הידוע יוסף פישר. הרבה יש לנו לתודות ל„מצנטים הנסתרים“, שעל ידיהם ודומיהם גדלו לנו הרבה חכמים וסופרים מצויינים.

בן עשרים וארבע היה גינציג בעזבו את הקלוז, ושנים מועטות

אחר כן, בגמרו את חוק למודיו והוכתר כתואר רב ודוקטור לפילוסופיה, שמש בתור רב בעיר דרזניטש אשר בביהמן. משרה זו — אם גם לא האריך לשמש בה — היתה חשובה מאד בעיניו, יען כי בעיר זו שמש פעם ברבנות ה„חתם סופר“. אחר כן נתקבל בתור רב מחוזי לעיר לושיין שבאותה מדינה, ובה שמש ברבנות משך עשרים וחמש שנה.

למרות שישב בעירה נדחת רחוק ממרכז ההשכלה והתנועה הלאומית שהתפשטה אז בכל רחבי קהילות ישראל, עבד הרבה להפצת ההשכלה ולהתפשטות התנועה והרעיון העברי. שנים רבות היה עורך ומוציא לאור את המאסף „האשכול“, שהשתתפו בו טובי סופרינו. ואל נא יקל בעינינו היום ערכו של „האשכול“, אם גם נמצא בו כמה מאמרים ודעות שערכם הספרותי והמדעי אינו עומד בפני הבקורת שלנו. בשעתו היה „האשכול“ למעין שרבים שאבו ממנו תורה וחכמה, והוא שקרע להם תלון אל העולם הגדול. כמה דורות של חובשי ביה"מ וחניכי הקלוז נכנסו ע"י מאספו של גינציג לטרקלין הספרות העברית, והוא שהעמיד לנו דור של קוראים וקנאים לשפתנו ולתרבותנו. רבים מן הסופרים הצעירים שפרי עטם לא נתקבל בשום מקום, פנו אליו, והוא אחרי שתקן ושכלל, פינה מקום ליצירותיהם במאספו ועמד לימנם. רגיל היה לענות במכתבים פרטיים לבחורים בעיירות הנדחות שבגליציה על כל שאלה שהציעו לפניו. והשאלות מה רבות היו ושונות! בשבתו יום אחד בחדר עבודתו, הראה לי צרור מכתבים מסוג זה שהיו שמורים אצלו. כתורי ישראל פנו אליו במכתביהם כאל פוסק אחרון בשאלות דת ואמונה, בדבר מקום קשה-הבנה ב„מורה נבוכים“ ו„כוזרי“, ועוד כאלו, והוא ענה לכל אחד בפשטות ובהסברה שכלית, ומה גדלה שמחת הבחורים בהתקבל ממנו תשובה! מאה פעמים ואחת חזרנו על קריאת המכתב הכתוב באותיות זעירות כפנינים. ע"י זה קנה לו שם בין החובשים והיו מעדיצים אותו מאד. בדעתו היה לכתוב על סמך המכתבים הללו ועל יסוד מה שחזה בעיניו, ספר על דרכי ההשכלה והתפשטותה כדור האחרון בגליציה, אלא שמסבות הזמן וטרדותיו לא יצא רעיון זה לפועל.

ד"ר גינציג ז"ל השתתף כמעט בכל העתונים והמאספים העבריים. הוא היה בעל סגנון שנון, מתובל במליצה שנתמזג אצלו למזיגה יפה. וגם בשפת אישכנו הית מטיב לכתוב. הוא כתב ספרים אחדים, שיש להם שיוכות לחקר החסידות והוציאם בגרמנית.

בזמן המלחמה עזר הרבה לפליטי ארצו שברחו לביהמן מתחת המצוק, ורבים זוכרים את חסדיו. ביתו היה בית ועד לתילים יהודים שהשתדל עבורם, וכמעט שהמיט על עצמו בגלל זה חשד וצפוי היה למאסר ע"י שלטונות הצבא.

כתום המלחמה וביהמין נעשתה ל„משכיה“, אנוס היה לעזוב את

משרתו משום שלא יכול למלא את אחרי דרישת הממשלה לנאום בטשכית — שפה שלא נזקק לה. הוא הגיש את פטוריו, עזב את ארצו והתישב באנטוורפן. בעיר זו נוסד אז — לפני עשר שנים — ה„תחכמוני“ — בית-ספר עברי לנערים. ומובן מאליו שד"ר גינציג היה לאחד ממוריו ולראש המורים.

בבית ספר זה נסה עוד להרביץ תורה וחכמה ולהקים תלמידים מסורים לעברית. מטעמים שאין כאן המקום לבררם התפטר משרתו זו, ופתח לו חנות של ספרים. וגם בזה עזר הרבה להפצת הספר העברי.

לפני שנה, בנסעו לימי הקיץ לספה, חלה פתאום במחלת השיתוק. בודי הרופאים עלה אז להחלימו, ברם דבורו עלה לו מיום זה בקושי וגם נלקה בחוש השמיעה. בתחלת הקיץ הוטב מצבו, ושוב — למרות האסור מטעם הרופאים — אמן את שארית כוחותיו והתמסר לכתיבה. כותב הטורים הללו עבד משך חמש שנים בתור מורה ישכם אחד עם הד"ר גינציג ז"ל, ובאן למדתי להכיר אדם צנוע זה. למרות זקנותו ומעמדו בתור רב וסופר, היה אה ורע לכולנו, ומעולם לא דרש גדולה לעצמו.

רבים היו שהחציפו פניהם כנגדו והוא, כתלמיד חכם אמתי, סבל ולא ענה למעליביו.

לפני שבוע ימים תקפה עליו מחלתו ששמה קץ לחייו. בן ששים וארבע היה במותו ונקבר בבית הקברות היהודי שבפוט על גבול הולנד. שלום לעפרו.